

Időközi jelentés – Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája

Tájékoztató a sürgősségi ajánlások megvalósításáról

Bár Magyarország legutóbbi, 7. ciklusának végén, CM/RecChL(2019)4 számú ajánlásában a Miniszteri Bizottság nem fogalmazott meg specifikus sürgősségi ajánlásokat, az alábbiakban röviden bemutatjuk a Szakértői Bizottság értékelő jelentésének szövegében található sürgősségi ajánlások helyzetét.

Köznevelés, felsőoktatás

A Szakértői Bizottság csaknem valamennyi nemzetiséget érintően az oktatás minden szintjén szorgalmazza a nemzetiségi nevelés-oktatás, valamint a nemzetiségi pedagógusképzés további bővítését. A korábbi jelentésekben részletesen kifejtettük, hogy Magyarországon a nemzetiségi nevelésben-oktatásban való részvétel önkéntes, az érintett nemzetiséghez tartozó szülők igénye alapján valósul meg, szülői döntés függvénye az is, hogy gyermeküknek milyen formában való nemzetiségi nevelést-oktatást biztosítsanak. A jogszabály úgy rendelkezik, hogy legalább nyolc gyermek, szülő kérésére a nemzetiségi óvodai nevelést, iskolai nevelés-oktatást kötelezően meg kell szervezni, iskolában ennél alacsonyabb tanulólétszám esetén kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatást kell biztosítani. A nemzetiségi nevelés-oktatás Magyarországon kialakított rendszerében tehát az igények megfogalmazása a nemzetiségi állampolgárok és a nemzetiségi közösségek, a feltételek biztosítása pedig az állam feladata. Alább az elmúlt időszakban bekövetkezett változások kerülnek bemutatásra.

Korábban is jeleztük, hogy az **örmények** és **ukránok** képviselői tájékoztódtak a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezéséről. A köznevelési intézmény létrehozásával kapcsolatos szakmai tájékoztató megtörtént, az örmény nemzetiség részéről azonban azóta kezdeményezés nem történt. Az ukránok esetében az Országgyűlés ukrán nemzetiségi szószólója is tájékoztatót kért és jelezte az iskolai ukrán nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezésének a szándékát. Konkrét kezdeményezés az ukrán nemzetiség részéről sem történt, de a nemzetiségi szószóló tájékoztatója alapján arra számítunk, hogy legkésőbb 2021 szeptemberéig sikerül azt megszervezniük és elindítaniuk.

Az ajánlások a **görögöket** és a lengyeleket érintően szorgalmazzák a görög és a lengyel óvodai nevelés elősegítését. Mindkét nemzetiség, mint azt az időszakos jelentésben is jeleztük, iskolai kiegészítő nemzetiségi oktatást biztosít. Közös kezdeményezték a kiegészítő iskolájuk beiskolázását segítő óvodai csoport beindítását. Ezzel összhangban az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségi bizottsága a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: nemzetiségi törvény) tervezett módosításának keretében javaslatot készített elő ezen óvodai csoportok indításához szükséges jogszabályi feltételek érdekében, amelyet a köznevelési ügyekben illetékes Emberi Erőforrások Minisztériuma is támogatott. A tervek szerint a következő időszakos jelentés már konkrét eredményekről is beszámolhat.

2019-ben a Pécsi Tudományegyetem mellett már a Debreceni Egyetem is hirdetett **romológia** alapképzést, amelyre a felvételi létszám a korábbi évek általában vett egyszámjegyű felvételi adataihoz képest 31 főre nőtt.

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: felsőoktatási törvény) alapján 2013-tól módosult a **tanárképzés rendszere** és szerkezete. Korábban az osztott képzésben tanulmányokat kezdő hallgatók diszciplináris irányban folytatták inkább

mesterképzési tanulmányaikat és kevésbé választották a tanári mesterszakot. Az oktatásirányítás célja, hogy a felsőoktatásba történő belépéskor a tanári pálya megfelelő presztízsének és elismertségének növelése céljából a legjobb képességű és tudású fiatalok már jelentkezéskor a tanárszakot válasszák.

A **nemzetiségi tanárképzés** hazai illetékes szakmai és jogi szervek támogatásával osztatlan, két szakos képzéssé vált, amelyben az érettségivel rendelkező fiatal felsőfokú tanulmányai kezdetén dönt arról, hogy a nemzetiségi pedagógusképzést választja. A nemzetiségi tanárszakok a köznevelés tantárgyrendszerében magas óraszámú tantárgy tanári utánpótlását biztosító tanárszakokkal szakpárban hirdethetők meg.

A felsőoktatásban alapképzésre, mesterképzésre illetve osztatlan képzésre történő jelentkezés esetében a **felvételtől** a felsőoktatási intézmény a jelentkezők teljesítménye, az adott intézményre megállapított maximális hallgatói létszám szakos hallgatói kapacitása, valamint a jelentkezők által jelzett jelentkezési sorrend figyelembevételével – a mesterképzés kivételével – országosan egységes rangsorolás alapján dönt. A felsőoktatási törvény az oktatásért felelős miniszternek biztosít jogkört arra, hogy évente meghatározza a felsőoktatási intézmények által folytatott szakos képzésben igénybe vehető ösztöndíjas létszámot és a felvételhez szükséges minimális pontszámot. A felvételi eljárásnak sajátos eleme, hogy a magyarországi nemzetiségi középiskolában nemzetiségi nyelvből érettségi vizsgával rendelkezők 20 többletpontra jogosultak, ha az érettségi vizsgával azonos nemzetiségi pedagógus szakra jelentkeznek¹.

A nemzetiségi pedagógus ellátottság és pedagógusképzés javítására is történt intézkedés az elmúlt időszakban. A tanári pályára vonzás és a képzés elvégzésének támogatásaképpen több anyagi támogatás is igénybe vehető a nemzetiségi tanárképzést folytatók által. A tanárutánpótlás biztosítása érdekében 2013-ban létrehozott, az osztatlan tanárképzésben (nemzetiségi tanárképzésben) részt vevők felsőoktatási tanulmányait támogató ösztöndíj a **Klebsberg Képzési Ösztöndíj**. 2020-ban már pályázhatnak a (nemzetiségi) tanítóképzésben részt vevők is. 2018-tól a felsőoktatásban egyedülállóan hosszú, a tanárképzésben egyéves összefüggő **gyakorlatot folytató tanárjelöltek** ösztöndíjszerű megélhetési támogatására nyílt lehetőség.

Az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága Magyarország Kormánya támogatásával 2017-ben egy nemzetiségi **óvodafejlesztési programot** dolgozott ki, amelyet 2018-ban a nemzetiségi tanítókra és tanárookra is kiterjesztett. A program a nemzetiségi pedagógus pályát választó fiatalok számának és a nemzetiségi pedagógusképzés színvonalának az emelését, a nyelvi képzés hatékonyabbá tételét, továbbá a pályán lévő nemzetiségi pedagógusok megtartását és megbecsülésük javítását célozta. E program része a pályán lévő pedagógusok megtartását és ösztönzését szolgáló jelentős mértékű nemzetiségi pótlékemelés, a nemzetiségi pedagógusképzésben résztvevő hallgatók ösztöndíjazása és a nemzetiségi pedagógusképzés színvonalának növelését célzó pályázati támogatás.

A **nemzetiségi pótlék** mértéke 2018-ban az illetményalap 10%-áról 15%-ra, 2019-ben az illetményalap 30%-ára, 2020-ban pedig az illetményalap 40%-ára emelkedett. Nemzetiségi pótlékre 2020-ig az a pedagógus volt csak jogosult, aki a neveléssel-oktatással lekötött munkaidejének legalább ötven százalékában nemzetiségi anyanyelven nevelő, oktató munkát végzett. Esetükben a nemzetiségi pótlék mértéke fokozatosan a négyszeresére emelkedett. A bizottság javaslatára 2020-tól a nemzetiségi pótlékban korábban nem részesülő, munkaidejük

¹ Ld. a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. számú Korm. rend 20. § (4)

ötven százaléka alatt nemzetiségi anyanyelven nevelő, oktató munkát végző pedagógusok is részesülnek alacsonyabb mértékű, differenciált nemzetiségi pótlékban. Ha a nyelvhasználat mértéke 20-50% között van, az illetményalap 25%-ára, 20% alatti nyelvhasználat esetén pedig az illetményalap 10%-ára jogosultak a pedagógusok.

A **Nemzetiségi Óvodapedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram** keretében az induláskor a 2018/2019. tanévben 87 1. évfolyamos nemzetiségi óvodapedagógus nyert el mindösszesen 41,6 millió Ft ösztöndíjat (20,8 millió Ft/szemeszter). A 2019/2020. tanév első szemeszterében már az 1-3. évfolyamos nemzetiségi óvodapedagógus hallgatók és az 1. évfolyamos nemzetiségi tanító és tanár szakos hallgatók pályázhattak, az általuk elnyert ösztöndíj összege 78,6 millió Ft.

Érvényesen pályázók száma 2019/2020 I. szemeszter

Nemzetiség	Nemzetiségi tanító*	Nemzetiségi tanár**	Nemzetiségi óvodapedagógus			Összesen:
	1. évf.	1. évf.	1.évf.	2.évf.	3.évf	
horvát	7	1	6	1	0	15
német	26	28	82	71	37	244
roma/cigány	1	1	11	6	5	24
román	3	5	2	5	4	19
szlovák	2	1	4	5	2	14
szerb	1	0	0	0	0	1
Összesen:	40	36	105	88	48	317
			241			

Megj.: *1-4. osztály ** 5-12. osztály

A program harmadik eleme a **nemzetiségi pedagógusképzés céltámogatása**. A támogatást 2019-ben nyolc nemzetiségi óvóképzést biztosító felsőoktatási intézmény vehette igénybe, a mindösszesen 100 millió forint támogatás a nemzetiségi óvóképzés minőségének javítását szolgáló feladatokat ellátását segítette. 2020-tól a nemzetiségi tanító- és tanárképzést biztosító felsőoktatási intézmények is igénybe vehetik ezt a támogatást. A nemzetiségi óvóképzést biztosító felsőoktatási intézmények támogatásait az alábbi táblázat tartalmazza:

Kedvezményezett	Támogatás (Ft)
Apor Vilmos Katolikus Főiskola	6 200 000
Debreceni Egyetem	12 300 000
Gál Ferenc Főiskola	11 200 000
Eötvös József Főiskola	13 700 000
Eötvös Lóránd Tudományegyetem	19 100 000
Pécsi Tudományegyetem	9 500 000
Pázmány Péter Katolikus Egyetem	7 000 000
Soproni Egyetem	21 000 000
Összesen:	100 000 000

A Felsőoktatási szakmai irányítás jövőbeli eljárásaiban is kiemelten tekint majd mind a tanári utánpótlás lehetőségeire, mind a szükséges feltételek minél hatékonyabb biztosítására.

Nemzetiségi média

A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (a továbbiakban: MTVA) és a Duna Médiaszolgáltató Zrt. kiemelt figyelmet fordít a nemzetiségi törvényben előírt kötelezettségeinek teljesítésére. A jogszabályban meghatározott nemzetiségi műsorok, műsorelemek legfőbb célja egybevégt a közmédia egyik küldetésével: a nemzetiségek nyelvvesztésének megállítása, az anyanyelv és az ahhoz fűződő különleges kultúra megmentése, az önazonosság megtartásának elősegítése. A közmédia ennek tükrében a nemzetiségi törvény 45. § b) pontjában foglaltak szerint biztosítja, hogy a nemzetiségi közszolgálati műsorszámok lehetőség szerint az érintett közösség tagjai többsége számára elérhető módon és időpontban kerüljenek közzétételre, úgy, hogy az adott nemzetiség által lakott valamennyi releváns régióban elérhető legyen a szolgáltatás.

A **beás nyelvű műsorok** a roma nemzetiség műsorainak a része, ezen belül:

- beás nyelv: Rádió – 60 perc/hét (3.120 perc/év)
- magyar nyelv: Rádió – 420 perc/hét (21.840 perc/év), TV – 52 perc/hét
- lovári nyelv: Rádió – 60 perc/hét (3.120 perc/év)

A televíziós roma műsorok magyar nyelvűek, lovári és beás nyelvű riportok abban az esetben fordulnak elő, ha a riportalanyok beszélnek az adott nyelvet, tehát ennek percaránya eseti, nem becsülhető. A beás nyelvű műsorok percaránya össznemzetiségi szinten:

- beás nyelv: Rádió – 60 perc/hét (3.120 perc/év)
- össznemzetiségi: Rádió - 5.040 perc/hét (262.080 perc/év)

A nappali nemzetiségi műsorokat az éjszaka folyamán megismétlik, így a tényleges perccadatok ismeretéhez minden fenti percet kétszer kell számolni. A rádióadók a roma nemzetiség számára heti 5 alkalommal, hétfőtől-péntekig 60 perces műsor szól „*Három szólamra*” címmel. A roma műsorok napi egy óras adásidején belül heti két-két alkalommal félórás lovári, illetve beás nyelvű műsorral jelentkezik a magyar nyelvű roma műsorok mellett.

A **német nemzetiségű televíziós műsorok** sugárzása 40 éve, 1978-ban kezdődött el a Magyar Televízióban. A jelenleg „*Unser Bildschirm*” címmel adásba kerülő német nyelvű magazinműsor minden kedden, reggel 07.10-kor a Duna TV-n, majd délután 13.45-kor a Duna World műsorán 26 percben számol be a nemzetiségi politikáról, érdekességekről, rendezvényekről; beszámolókkal, portrékkal, kisfilmekkel a német nemzetiség életéből. A német nyelvű műsorok percaránya: Rádió – 840 perc/hét (43.680 perc/év), TV – 26 perc/hét.

Ami a **beás (rádió és televízió)** és **német (televízió)** nyelvű tartalmak hosszának növelését és programidőpont javítását illeti, a közmédiának figyelemmel kell lennie mind a tizenhárom, Magyarországon törvényileg elismert nemzetiségre, a műsoridő-elosztás, az arányok átrendezése, egy, vagy több nemzetiség javára történő megváltoztatása sértheti a többi nemzetiség érdekét. Ugyanígy a műsorok adásba kerülése időpontjának átalakítása is érdekek sérelmével járhat.

Általánosságban elmondható, hogy az MTVA internetes felülete,² illetve a Nemzeti Audiovizuális Archívum oldala³ valamennyi adásba került műsor, így a nemzetiségi műsorok gyűjtőoldalaként is funkcionál, biztosítja a korlátozásmentes elérést a nap bármely szakában. Ezen felületen minden műsor visszanezhető és visszahallgatható, ezért az oldalak aktív népszerűsítésével, és használatával a sugárzási idő kérdése áthidalható és megnyugtatóan rendezhető valamennyi nemzetiség számára.

A felvetett kérdések kapcsán kiemelendő még az **utánpótlás** biztosításának nehézsége. A közszolgálati médiaszolgáltatásnak meg kell felelnie bizonyos alapvető elvárásoknak és elveknek, melyek kulcsfontosságú tényezői a hitelességnek, amely a legszembetűnőbb fokmérője bármely médiának. Az MTVA a nemzetiségi műsorkészítők esetében is törekszik arra, hogy a legkompetensebb, a közszolgálati ethosznak és a Közszolgálati Kódexben foglaltaknak leginkább megfelelő képességű és tudású szakembereket alkalmazzon. Ez több esetben is komoly kihívást jelent, miközben az adekvát munkaerő elengedhetetlen ahhoz, hogy kellően autentikus szemlélettel és megfelelő tartalommal, terjedelemben tudják feldolgozni a nemzetiségeket érintő eseményeket, történéseket. Fentiekre tekintettel elengedhetetlen, hogy a nemzetiségek részéről is igény és érdeklődés mutakozzon a közszolgálati médiában való szerepvállalásra és aktív részvételre – mind műsorkészítői, mind megszólalói, interjúalanyi oldalon.

Ami a **szerb személyzet továbbképzését** illeti, az MTVA szerb szerkesztőségének munkatársai tapasztalt újságírók, anyanyelvüket irodalmi szinten beszélik. Évtizedek óta dolgoznak a szakmában, munkájukat pályázatokon és fesztiválokon elnyert díjak kísérik. Továbbképzési szempontból minden munkatárs számára fontos a szorosabb kapcsolat tartása a szerb közszolgálati médiumokkal (rádió, televízió), valamint a szerbiai továbbképzéseken való részvétel. A közelmúltban újabb külsős munkatárssal erősödött a Nemzetiségi Rádió stábja: Gyurity Diana médiamenedzser szakot végzett, amely területen kimagasló szaktudással rendelkezik. Tervben van továbbá, hogy idén szerb rádiós és nyelvhelyességi továbbképzéseken vegyenek részt a szerb nemzetiségű kollégák.

Budapest, 2020. február

² www.mediaklikk.hu

³ www.nava.hu